પ્રવચન-૬ તા. ૨૧-૧૦-૨૫ બપોર

Episodes 238 - 243

Episode 238

Practise of Spiritual Post-mortem

Be non-reactive

* Post-mortem
  - પ્રસંગોનું - Eg. Spoke rudely like Draupadi
  - પરિણામોનું - belief

---

* Don't get drawn
  - In other's negative energy
  - Draw in your positive energy
* Don't be scared of ઉદય
  - Eg. Husband - wife - ઠંડા પાણીથી
  - Face it

---

* Obesity of mind
  - More harmful than body
* સંકલ્પ-વિકલ્પની મંદતા
  - Eg. Airlifted - no traffic
  - Eg. Treadmill - not move ahead but cut calories

Episode 239

છંદ ૩૦

પરિગ્રહના કથનની પ્રતિજ્ઞા

પરિગ્રહમાં આસક્ત

I)

* જેનું મન પરિગ્રહમાં આસક્ત છે

 તેને આત્મસ્વભાવ - પરભાવની
 ખબર હોતી નથી

* પરિગ્રહમાં મન લીન હોવાથી

 પર્યાયની શુદ્ધતા થતી નથી
 કારણ કે સ્વભાવ / વિભાવનો વિવેક નથી

* મૂર્ચ્છાને પરિગ્રહ કહ્યો

 પરસંયોગમાં એકત્વ - મમત્વ

 Eg. તિર્યંચ / નારકી - nothing outside - but પરિગ્રહી because ઈચ્છા

* લાભાંતરાયનો ઉદય તેથી
 પ્રાપ્ત ન થાય - પણ ઈચ્છે છે

 સાધનો જોઈએ છે

* જ્ઞાનીને પરનો સંયોગ હોય
 પણ ચિત્ત તેમાં રમતું નથી

 Eg. પાણીમાં નાવ - નાવમાં પાણી

II)

* એટલા માટે પરિગ્રહને

 અવિવેકનો ખજાનો કહ્યો છે
 પરિગ્રહનો પ્રેમ - અજ્ઞાનનો ખજાનો છે

* તે બહિરાત્મા હોવાથી તેને

 પરિગ્રહ જ પ્રિય લાગે છે
 રાગ-દ્વેષને લીધે હંમેશાં વિભાવમાં જ રહે છે

* Eg. Sandcastles on beach

 - Elders know - so not attached
 - Kids don't know - so attached

* પરિગ્રહી પણ દુ:ખી દેખાય છે
 નિષ્પરિગ્રહી મુનિ સુખી દેખાય છે

 તેથી સંયોગથી સુખ - ભ્રાંતિ છે

* મિથ્યાત્વ = પરમાં ઈષ્ટાનિષ્ટ બુદ્ધિ
 પરિગ્રહ = પ્રાપ્ત કરવાનો ભાવ

 બે વચ્ચેનો તફાવત

હવે શ્રીગુરુ કહેશે

III)

* આ તો પરિગ્રહના ત્યાગની

 સમુચ્ચય વાત કરી
 સામાન્ય રીતે ત્યાગની વાત કરી

* હવે પોતાનો - પરનો ભ્રમ

 દૂર કરવા સદ્ગુરુ
 ઉત્સાહપૂર્વક[૧] ઉપદેશ આપે છે

* ભ્રમ દૂર કરવા માટે

 શ્રીગુરુ તત્પર[૨] થયા છે તેથી
 પરિગ્રહના વિશેષ ભેદ કહેશે

IV)

* પરિગ્રહના ત્યાગ અને
 પરિગ્રહના વિશેષ અંગને

 કહેવા માટે ઉત્સાહપૂર્વક સાવધાન થયા છે

* પરિગ્રહ - તેના ભેદ - તેનો ત્યાગ

 સમજાવવા શ્રીગુરુ ઉદ્યમી
 તત્પર - ઉત્સાહપૂર્વક સાવધાન થયા છે

* Different forms of ત્યાગ
 એ વિશેષ ઉપદેશ હવે કરશે

Episode 240

<u>છંદ ૩૧</u>

<u>સામાન્ય-વિશેષ પરિગ્રહનો નિર્ણય</u>

<u>વિશેષ ભેદ of પરિગ્રહ</u>

* આત્મા સિવાય સર્વ

  ચેતન-અચેતન પદાર્થનો
  ત્યાગ તે પરિગ્રહત્યાગનો
  સામાન્ય વિચાર છે

* તથા પરિગ્રહનો અનેક
  પ્રકારે ત્યાગ કરવો તે

  વિશેષ વિચાર છે

---

* જેટલી પરવસ્તુ છે તે
  બધી ત્યાગવા યોગ્ય છે

  આને સામાન્યપણે
  પરિગ્રહના ત્યાગનો
  વિચાર જાણવો

* તે વસ્તુ જાતજાતની છે

  અને તેનો જુદો જુદો
  વિચાર કરી તેને
  ત્યાગવાનો ભાવ કરવો

* આને વિશેષ પરિગ્રહત્યાગનો વિસ્તાર

  સમજવો

---

* સમાજમાં પરવસ્તુનો
  ત્યાગ થાય છે

  - પણ અજ્ઞાનનો ત્યાગ થતો નથી
  - પરમાં સુખબુદ્ધિ
  - પરમાં ઇષ્ટ-અનિષ્ટ ભાવ
  - લાભ-હાનિ ભાવ
  - મમત્વ ભાવ

---

* મિથ્યાત્વ, રાગ, દ્વેષ આદિ
  ૧૪ અંતરંગ પરિગ્રહ

  ધન-ધાન્યાદિ
  ૧૦ બાહ્ય પરિગ્રહ

* આ બધાંનો ત્યાગ

  એ સામાન્ય ત્યાગ છે

* અને મિથ્યાત્વનો ત્યાગ,
  અવ્રતનો ત્યાગ, કષાયનો ત્યાગ,
  કુકથાનો ત્યાગ, પ્રમાદનો ત્યાગ,
  અભક્ષ્યનો ત્યાગ, અન્યાયનો ત્યાગ

  આદિ વિશેષ ત્યાગ છે

Episode 241

છંદ ૩૨

પરિગ્રહ રહેવા છતાં પણ
જ્ઞાની અપરિગ્રહી છે

ગાથાર્થ	વિશેષાર્થ
* પૂર્વકર્મના ઉદયથી સુખ-દુઃખ ભોગવે છે પણ જ્ઞાની તેમાં આસક્ત નહીં * જ્ઞાની જીવ પોતાના જ્ઞાનમાં (જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવમાં) મગ્ન રહે છે અનાસક્તભાવે ભોગવે છે * તેથી તે પરિગ્રહ સહિત હોવા છતાં નિષ્પરિગ્રહી કહેવાય છે	* પૂર્વકર્મના ઉદયના કારણે પરિગ્રહ વચ્ચે દેખાય Eg. ચક્રવર્તીપણાનો ઉદય - ભરતને * ક્રિયામાં engaged હોય - ત્યારે રસ લેતાં દેખાય છે - પરંતુ તેઓ જ્ઞાનમાં જ મગ્ન રહે છે * પક્ષપાત નથી પરંતુ - યોગ / ઉપયોગની કળા છે પારંગત છે માટે * શ્રદ્ધારૂપ ઉદાસીનતા - 4th સંયમરૂપ ઉદાસીનતા - 5th સર્વસંગપરિત્યાગરૂપ ઉદાસીનતા - 6th
* જ્ઞાની પૂર્વકર્મના ઉદયથી - જે શુભાશુભ કાર્ય થાય છે - તેને જાણે છે * છતાં તેમાં મમતા રાખતા નથી - તેઓ તો માત્ર પોતાના જ્ઞાનસ્વરૂપમાં જ લીન રહે છે * પરિગ્રહનો - સંયોગ / વિયોગ થાય - તેને વિષે હર્ષ-શોક કરતા નથી * આવી એમના મનમાં - પરમાં ઉદાસીનતા છે - ઉત્સાહ નથી - સ્વમગ્નતા છે - વીતરાગભાવ છે * આવા જ્ઞાનીપુરુષ - પરિગ્રહવંત કહેવાય નહીં - નિષ્પરિગ્રહી જ કહેવાય છે - પક્ષ બદલાયો છે * જ્ઞાનીને રાગ થાય તોપણ - રાગનો રાગ નથી - ભિન્નતા વર્તે છે	* ઉદાસીનતા - not ઉદાસ - Not દુઃખી or serious - But અલિપ્ત * આનંદની મસ્તી એટલી કે પર is ignored Eg. Luxurious cruise - Alibaugની નાવડી * 'ભોગવે છે' - એનો વિચાર કરવો - તો ભેદજ્ઞાન પ્રગટે * શ્રદ્ધાની ધારા - તેમને નિર્લેપ રાખે છે - ઉદાસીન - ઊંચે આસને * તેથી શ્રદ્ધા અપેક્ષાએ - નિષ્પરિગ્રહી કહેવાય - વ્યવહાર અપેક્ષાએ પરિગ્રહી કહેવાય

Episode 242

છંદ ૩૩

કેમ?

ગાથાર્થ	વિશેષાર્થ
* સંસારમાં જેટલા મનોવાંછિત ભોગવિલાસો છે તે બધા અસ્થિર છે * તે પ્રયત્ન કરવા છતાં પણ સ્થિર રહેતા નથી Eg. શરીર, ધન, રાખ્યા રહેતા નથી સંબંધ આદિ	* દુનિયામાં જે મનોવાંછિત ભોગો છે - તે કેવા છે? - અસ્થિર / અનિત્ય * પ્રયત્ન છતાં સ્થિર રહેતા નથી - તેનો કોઈ એક માલિક હોતો નથી - Eg. Currency flows
* તેમજ ભોગના જે ભાવો તે પણ વિનાશી છે ચંચળ ધર્મવાળા છે * ભોગ અને ભોગ ઈચ્છા આ બન્નેમાં એકરૂપતા નથી અનેકતા છે - નાશ પામવાવાળાં છે	* થોડા સમયમાં અસાર ભાસવા લાગે - Eg. Car, house, etc. - Eg. દ્વારિકા દહન - લંકા દહન * એને કામ ન આવે તેથી - અસ્થિર અને અસાર - Eg. સકળ જગત એઠવત્ - સ્વપ્ન સમાન
* ભોગસામગ્રી - ભોગપરિણામ - Both વિનાશી - માત્ર આત્મસ્વરૂપ અવિનાશી * એકતા નથી - ઈચ્છાકાળે - સામગ્રી નથી - સામગ્રીકાળે - ઈચ્છા નથી	* ભોગપરિણામ પણ અસ્થિર છે Changes for different reasons Eg. રાવણ - મંદોદરી - છતાં સીતા * પદાર્થ અને તેની અભિલાષા - બન્ને અસ્થિર - એકતા નથી - તેથી મૂર્ખ જ તેવાની ઈચ્છા કરે
* તેથી જ્ઞાનીઓને - આવી ઈચ્છા થતી નથી - આને તો મૂર્ખ જ ઈચ્છે છે * જ્ઞાની તો સતત - જ્ઞાનસ્વરૂપમાં સાવધાન રહે છે - પરમાં રાગ (ઈચ્છા) કરતા નથી * તેથી જ્ઞાનીઓને - પરિગ્રહરહિત કહ્યા છે - પરિગ્રહવંત નહીં - કારણ કે તેમને ઈચ્છા નથી	* જ્ઞાનીને તેની ઈચ્છા થતી નથી - સદા આત્મજાગૃતિ રહે - તેથી પરપદાર્થની સ્પૃહા નહીં * સાવધાન - why? - અજ્ઞાન તો ગયું પણ - પૂર્વસંસ્કાર જાગૃત ન થાય * અજ્ઞાની અપરિગ્રહી છતાં બંધ જ્ઞાની પરિગ્રહી છતાં અબંધ / નિર્જરા

Episode 243

છંદ ૩૪ દ્દષ્ટાંત	છંદ ૩૫ દ્દષ્ટાંત
રંગરેજ * કોઈ સફેદ વસ્ત્રને - ફટકડી - લોધર - હરડેનો પુટ દીધા વિના મજીઠ(લાલ)માં બોળવામાં આવે - રાત-દિવસ તેમાં જ ડુબાડી રાખે - તોપણ તે વસ્ત્ર એકદમ લાલ થાય નહીં - થોડી સફેદી રહી જ જાય * તેમ સમ્યગ્દષ્ટિવંત જીવ - રાગ-દ્વેષ-મોહના પુટ વિના રાત-દિવસ પરિગ્રહના ઢગલામાં રહે - છતાં પૂર્વકર્મની નિર્જરા કરે છે તે નવાં કર્મને બાંધતો નથી કારણ કે તે જગતનાં સુખ ઈચ્છતો નથી - શરીર ઉપર રાગ રાખતો નથી (સર્વાર્થસિદ્ધ કે ચક્રવર્તી ભોગ)	Extracting honey * જેમ કોઈ બળવાન પુરુષ (ભીલ) - જંગલમાં જઈ મધપૂડો લઈ આવે - મધમાખીઓથી ઘેરાયેલો છતાં - કામળી (ધાબળો) ઓઢેલો હોવાથી તેને માખીઓનો ડંખ લાગતો નથી * તેવી જ રીતે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ - ઉદયની ઉપાધિ હોવા છતાં - મોક્ષમાર્ગની સાધના કરે છે - સ્વરૂપસમાધિમાં જ રહે છે * જ્ઞાનરૂપ બખ્તર સહજભાવે ધારણ કરેલું હોવાથી - આનંદમાં જ રહે છે - વ્યાકુળતા થતી નથી - ભય / સ્પૃહા વિના - કર્મની નિર્જરા જ કરે છે
* બનારસીદાસજીના સમયમાં રંગરેજો ઘણા - તેથી આ દ્દષ્ટાંત * રાગાદિ element નથી તેથી પરિગ્રહનો રંગ લાગતો નથી - અબંધ / નિર્જરા * આ વાત - અનંતાનુબંધીની અપેક્ષાએ નહીં તો ૪-૫-૬ ગુણસ્થાનકમાં ફેર જ ન રહ્યો * સંયોગોની ઉપસ્થિતિ is not પરિગ્રહ સંયોગોનો ત્યાગ is not અપરિગ્રહ (અધ્યાત્મ અપેક્ષાએ)	* સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ knows કળા of swimming in પુણ્યોદય and પાપોદય * સમ્યગ્દષ્ટિ માટે - તે સર્વ સંયોગો છે - અજ્ઞાની માટે પરિગ્રહ છે * જ્ઞાની knows - Art of living - So only leaving * Eg. વિમાન - સ્થિર - great speed - જ્ઞાની - સ્થિર - But ભીતર પ્રચંડ પુરુષાર્થ